UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Keskustelunanalyysi ja Austinin perintö

Stevanovic, Tuire Melisa

2017
Eurooppalaisen filosofian seura
http://hdl.handle.net/10138/298933
Stevanovic, T M 2017, 'Keskustelunanalyysi ja Austinin perintö', Niin & näin : filosofinen aikakauslehti, Vuosikerta. 24, Nro 2 (93), Sivut 103-107. < https://www.netn.fi/artikkeli/keskustelunanalyysi-ja-austinin-perinto >

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Melisa Stevanovic

Keskustelunanalyysi ja Austinin perintö

Vuorovaikutukselle on luonteenomaista, että kaikella sen aikana sanotulla tai tehdyllä – olipa kysymyksessä sitten ilon kiljahdus, kulmien kurtistus tai väitelauseen muotoinen lausuma – on potentiaalisesti merkitystä. John L. Austin korosti, etteivät tällaiset asiat ole ensisijaisesti maailman *kuvaamista* vaan ennen kaikkea maailmassa *toimimista*. Puhuessaan (ja elehtiessään) ihmiset suorittavat tekoja, kuten kysyvät, vaativat, lupaavat, ehdottavat, uhkailevat, valittavat, tarjoavat, pyytävät anteeksi. Näin Austinin näkemykset asettuvat edustamaan pragmatiikkaa samalla, kun ne vastustavat semantiikkaan perustuvaa merkityksen teoriaa.

Keskustelunanalyysi on luonnollisia vuorovaikutustilanteita tarkasteleva empiirinen tutkimussuuntaus, joka jakaa Austinin ajatuksen kommunikaatiosta tekoina. Neljän vuosikymmenen mittaisen historiansa aikana se onkin tuottanut valtavan määrän uutta tietoa siitä, mitä kaikkea ihmiset voivat puheellaan tehdä. Lähtökohtaisesti keskustelunanalyysi ei kuitenkaan ole kielentutkimusta vaan sosiologista tutkimusta, joka kohdistuu sosiaaliseen toimintaan sen kaikissa muodoissaan. Tutkimussuuntauksen alkuunpanija oli etnometodologian pioneerin, Harold Garfinkelin, oppilas Harvey Sacks, jonka vuosina 1964–1972 Kalifornian yliopistossa pitämät luennot olivat avainasemassa alan synnyssä. Sacks korosti sosiaalisen elämän mikrotason järjestyneisyyttä, jolloin tutkimuskohteeksi muodostui se, kuinka vuorovaikutuksen osallistujat tarkalleen ottaen rakentavat yhteistä ymmärrystään. Mitä ovat kaikki ne keinot, joihin nojautuen ihmiset tekevät toimintaansa toinen toisilleen tunnistettavaksi ja ymmärrettäväksi? Sacks alkoi tarkastella tästä näkökulmasta äänitallennettuja vuorovaikutustilanteita, jolloin hänen huomionsa luonnollisesti kiinnittyi kielenkäyttöön – kaikkeen siihen, mitä vuorovaikutuksen osallistujat *tekevät sanoilla*.[1]

Kuinka keskustelunanalyysi erkaantuu puhetekoteoriasta?

Austinin puhetekoteorian ja keskustelunanalyysin tavoissa tarkastella sanoilla tekemistä on muutamia keskeisiä näkökulmaeroja. Ensimmäinen koskee puhujien toiminnan tavoitteellisuutta eli intentionaalisuutta. Vaikka puhetekoteoriassa ajatellaan, ettei sanojen ja asioiden välillä tarvitse olla vastaavuussuhdetta, siinä kuitenkin oletetaan tällainen vastaavuussuhde sanojen ja *tekojen* välille. Kuitenkin jopa täysin identtisillä lausumilla voidaan eri tilanteissa suorittaa hyvinkin erilaisia puhetekoja. Näin ollen puhetekoteoriassa huomio kohdistuu niihin sääntöihin, olosuhteisiin ja kontekstin piirteisiin, jotka liittyvät puheteon onnistumiseen. Puhetekojen onnistuneisuusehdot ovat läheistä sukua H. Paul Gricen keskustelumaksiimeille – periaatteille, joita kuulija olettaa puhujan noudattavan voidakseen tehdä päätelmiä tämän tarkoitusperistä.[2] Austinin jälkeen Searle kehitti puhetekoteoriaa erityisesti Gricen kognitivistiseen teoriaan tukeutuen. Searlen mukaan jonkin asian sanominen ja jonkin asian tarkoittaminen liittyvät puhujan näkökulmasta toisiinsa nimenomaan siinä, että niissä keskeinen tavoite on tietyn vaikutuksen aikaansaaminen kuulijassa.[3]

Etnometodologiasta nousevana tutkimusperinteenä keskustelunanalyysi suuntaa päähuomionsa vuorovaikutuksen käytänteisiin, ei puhujien henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Keskustelunanalyysi korostaa keskustelun yhteistoiminnallisuutta. Toiminnan tasolla puhujaa ja kuulijaa ei voi tiukasti ottaen erottaa toisistaan, vaan keskustelun merkitykset syntyvät sen osapuolten neuvottelun tuloksena.[4] Näin puheteon merkitystä ei voi pelkistää niihin tavoitteisiin, joita puhujalla on kuulijaan nähden. Puhetekoteorian onnistuneisuusehtojen taksonomiat eivät toimi, koska näistä ehdoista voidaan neuvotella vuoro vuorolta etenevässä vuorovaikutuksessa[5]. Yksittäisten puhetekojen tavoitteellisuuden määrittämistä hankaloittaa oleellisesti myös keskustelujen prosessimainen luonne. Yhtä puhetekoa, esimerkiksi pyyntöä, saatetaan sen luonteesta riippuen valmistella jo kauan ennen sen varsinaista esittämistä.[6] Lisäksi yksi ja sama lausuma voi toimittaa varsin erilaisia vuorovaikutuksellisia tehtäviä riippuen siitä, kuka on lausuman tuottaja ja vastaanottaja ja mikä on lausuman paikka vuorovaikutuksen kokonaisrakenteessa ja siinä paikallisessa toimintajaksossa eli sekvenssissä, johon se sijoittuu.

Aino Aksenja, *Red* (2015), sarjasta *A Storybook Lies*.

”Monitulkintaisuus antaa mahdollisuuden neuvotella yhteisen toiminnan suunnasta ja luonteesta ilman, että siitä muodostuu uhkaa vuorovaikutuksen osapuolten keskinäiselle solidaarisuudelle.”

Puheen tavoitteellisuuden ymmärtämisen osalta puhetekoteoreettisten ja keskustelunanalyyttisten tekstien välillä on painotuseroja myös siinä, millaisia puheteot ovat ”parhaimmillaan”. Austin lähti pohdinnoissaan liikkeelle niin sanotuista performatiivilausumista eli performatiiveista. Niiden erityisyytenä on, että oikeassa kontekstissa ja sopivien kulttuuristen olosuhteiden vallitessa ne pikemminkin tekevät kuin kuvaavat kielellisen teon. Niinpä esimerkiksi lausuma ”Kastan tämän aluksen *Kuningatar Elisabet*iksi” ei kuvaile sitä, mitä tapahtuu, vaan tekee sen eli kastaa[7]. Tästä näkökulmasta puhetekojen läpinäkyvyys – eli se, että performatiivilausuma alkaa sitä vastaavalla performatiiviverbillä (esim. *kastan*) – on ihmisten välisen yhteisymmärryksen resurssi. Keskustelunanalyyttisessa tutkimuskirjallisuudessa painotus on usein kuitenkin täysin päinvastainen[8]. Ilmaisujen monitulkintaisuus antaa vuorovaikutuksen osallistujille mahdollisuuden neuvotella yhteisen toiminnan suunnasta ja luonteesta ilman, että tällaisesta neuvottelusta muodostuu uhkaa vuorovaikutuksen osapuolten keskinäiselle solidaarisuudelle.

Puhetekoteorian tavoin keskustelunanalyysi on kiinnostunut siitä, kuinka lausumien merkitys rakentuu kontekstissaan. Kuitenkin siinä missä puhetekoteoriassa kontekstin käsitteellä viitataan useimmiten vuorovaikutuksen ulkoisiin tekijöihin, kuten puhujien statuksiin, keskustelunanalyysissa kontekstilla tarkoitetaan ennen kaikkea sitä, millainen asema yksittäisellä lausumalla tai muulla ilmauksella on jossakin keskustelun toimintajaksossa eli sekvenssissä – millainen puheenvuoro ilmaisua edeltää ja mitä tapahtuu välittömästi sen jälkeen. Sekvenssejä, joissa puheenvuorojen välinen sidos on erityisen kiinteä, kutsutaan vieruspareiksi. Sekvenssin aloittavaa vuoroa kutsutaan etujäseneksi ja sitä seuraavaa vuoroa jälkijäseneksi. Samalla kun tietyntyyppinen etujäsen edellyttää tai ennakoi tietyntyyppistä jälkijäsentä, on myös niin päin, että tietyntyyppinen jälkijäsen osoittaa puhujan tulkinneen edeltävän puheenvuoron tietyntyyppiseksi etujäseneksi.[9] Tällainen ”seuraavan vuoron todistusmenetelmä” (*next turn proof procedure*) auttaa tutkijaa selvittämään, millä tavoin osallistujat itse ymmärtävät toistensa puheenvuorot[10].

Seuraavan vuoron todistusmenetelmä ei ole aukoton. Kukaan ei voi varmasti tietää, ilmaiseeko puhujan vuoro hänen todellista tulkintaansa edellisen puhujan vuorosta vai ainoastaan sen, millaisena hän haluaa sitä käsitellä.[11] Austinin teoriassa tähän ilmiöön viittaa vaatimus erottaa toisistaan ”teon *x* tekeminen” ja ”yritys tehdä *x*”. Austinin mukaan ”on aina mahdollista yrittää esimerkiksi kiittää jotakuta tai antaa jollekulle tiedoksi jotakin, mutta epäonnistua kuitenkin monin tavoin, koska kuulija ei kuuntele tai ymmärtää sanotun ironiaksi tai ei ollut vastuussa siitä, mistä ikinä oli puhe, tai muuta vastaavaa”[12]. Siinä missä puhetekoteorian puhujakeskeisessä lähestymistavassa tällainen erottelu on teoreettisella tasolla helppo tehdä, keskustelunanalyysin kontekstissa puhujien yhteistyön kuvaaminen on korostetusti esillä, jolloin epäonnisten puhetekojen käsitteellistäminen on hankalampaa eikä sitä yleensä edes tavoitella, vaikkakin esimerkiksi ymmärrysongelmien empiirinen tunnistaminen on tietyissä olosuhteissa mahdollista[13]. Sen sijaan keskustelunanalyysissa korostetaan vuorovaikutuksen osallistujien mahdollisuuksia *korjata* mahdollisesti huonosti sujuneita puhetekoja[14].

Vaikka Austin oli filosofi, hän oli kiinnostunut myös empiirisestä tutkimuksesta. Hän halusi luoda aiempaa

”Vuorovaikutuksen osallistujat eivät ainoastaan keskustele keskenään vaan myös tekevät muita asioita: syövät ja juovat, käyttävät työkaluja, tuijottavat tietokoneen kuvaruutua.”

vankemman pohjan filosofialle ja yksittäisten filosofien intuitioiden sijaan rakentaa ajattelunsa varmemman ”tutkimusaineiston” varaan[15]. Austin uskoi, että tällaisen vakaan pohjan tutkimukselle tarjoaisi kielenkäyttö kaikkine vivahteineen, sen sanavaraston kattaessa ”kaikki ne erottelut ja yhteydet, jotka ihmiset ovat lukuisien sukupolvien aikana katsoneet tarpeellisiksi ja muodostamisen arvoisiksi”[16]. Klassikkoteoksensa alkupuolella Austin esittää ajatuksen, että puhetekojen järjestelmällisen tutkimuksen eteenpäin viemiseksi tarvittaisiin luettelo kaikista englannin kielen ”läpinäkyvistä performatiiviverbeistä”[17]. Kirjansa lopussa hän täsmentää, että tarvitaan luettelo lausumien ”illokutionaarisista voimista” eli lausumien avulla tehtävistä puheteoista[18]. Kuten Austin kirjansa lopussa havainnollistaa, tavoitteena on kartoittaa tietynlaisia, tekemistä kuvaavia, englannin kielen verbejä – sellaisia, joissa puhujan on mahdollista ja mielekästä käyttää aktiivin indikatiivin preesensin yksikön ensimmäistä persoonamuotoa. Austinin mukaan tällaiset verbit kertovat suoraan siitä, mistä puheteosta milloinkin on kyse. Niinpä esimerkiksi lausuma ”Lupaan, että siivoan huomenna” on puhetekona lupaus.

Performatiivisten verbien yhteys puhetekoihin on herättänyt arvostelua keskustelunanalyysin piirissä. Keskustelunanalyyttisissa tutkimuksissa on havaittu, etteivät puhetekoverbien edustamat metalingvistiset kategoriat välttämättä ole merkityksellisiä puhujille vielä siinä vaiheessa, kun nämä suunnittelevat ja toteuttavat puhetekonsa; tällaiset kategoriat muuttuvat olennaiseksi vasta, kun vuorovaikutuksen osallistujat vaativat toinen toisiltaan heidän aikaisempia puhetekojaan koskevia selontekoja[19]. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi sellaiset, joissa yksi vuorovaikutuksen osallistuja on rikkonut tilanteessa vallinneita normatiivisia odotuksia tai jos vuorovaikutus on jollakin muulla tavoin sujunut takkuillen. Toisaalta vuorovaikutuksen osallistujat saattavat nimetä toimintonsa tietynlaista toimintakategoriaa käyttäen jo etukäteen – viestiäkseen, että he sitoutuvat olemaan selontekovelvollisia vain ja ainoastaan tämän toiminnon osalta. Niinpä metalingvistiset puhetoimintojen kategoriat saattavat välillä olla jopa harhaanjohtavia sen suhteen, mitä puhujat itse asiassa tekevät (esim. ”Lupaan, että joudut vaikeuksiin”). Lisäksi on ehdotettu, ettei mielekäs vuorovaikutus ja keskustelu oikeastaan edes edellytä metalingvististä puhetekojen kategorisoimista, vaan että jo pelkästään vuorojen sisältämien rakenneosien pohjalta puhujat kykenevät vastaamaan toistensa puheenvuoroihin ainakin sinne päin[20].

Viime vuosina keskustelunanalyysissa on nostettu korostetusti esille vuorovaikutuksen multimodaalisuutta – sitä, kuinka ihmiset puheen lisäksi hyödyntävät prosodiaa, kasvonilmeitä, eleitä ja kehoa sekä ympäristön esineitä ja tilaa, nykyihmisen materiaaliseen ympäristöön kuuluva uusi tekniikka mukaan lukien. Oleellista on, ettei mitään vuorovaikutuksen osallistujien käyttäytymisen tai vuorovaikutustilanteen kontekstin piirrettä lähtökohtaisesti rajata tutkimuksellisen kiinnostuksen ulkopuolelle[21]. Vuorovaikutuksen analyysista tekee entistä monimutkaisempaa se, että se tapahtuu usein tilanteissa, joissa vuorovaikutuksen osallistujat eivät ainoastaan keskustele keskenään vaan myös tekevät muita asioita: syövät ja juovat, käyttävät työkaluja, tuijottavat tietokoneen kuvaruutua ja niin edelleen. Kaikki tämä vaikuttaa ratkaisevalla tavalla siihen, millaiseksi yhteistoiminta rakentuu. Keskustelunanalyysin näkökulmasta puheen ja muiden vuorovaikutuksen resurssien mah-

dollinen tärkeysjärjestys on ensisijaisesti empiirinen kysymys[22].

Tässä puhetekoteoria eroaa keskustelunanalyysista. Kyse ei ole kuitenkaan siitä, etteikö puhetekoteorian näkemyksiä voisi soveltaa myös muuhun kuin kielelliseen kommunikaatioon. Vaikka sanat olivat Austinille epäilemättä tärkeitä tekojen suorittamisen keinoja, hän mainitsee muiksi mahdollisiksi keinoiksi esimerkiksi silmäniskut, osoittamisen, olankohautukset ja kulmienkurtistukset[23]. Silti keskustelunanalyysissa voidaan käsitellä vuorovaikutuksen resurssina monia sellaisia asioita, jotka Austinin lähestymistavassa rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle. Syynä on se, että Austinin mukaan ”illokutionaarista tekoa ei voi olla, elleivät käytetyt keinot ole tapaperustaisia, ja siten illokutionaarisen teon aikaansaamiseksi käytettyjen ei-kielellisten keinojen täytyy olla tapaperustaisia”.[24] Austin kyllä toteaa, ettei tapaperustaisuuden eli konventionaalisuuden määritteleminen ole helppoa; ihminen voi esimerkiksi ”antaa toiselle jotakin yksinkertaisesti ojentamalla sen hänelle”.[25] Rajauksesta kuitenkin seuraa, että tauot ovat puheteorian valossa hieman hankalammin käsitteellistettävissä: tauot ovat vuorovaikutuksessa erittäin merkityksellisiä ja keskustelunanalyytikot ovat tutkineet niitä vuosikymmenten ajan[26]. Tosin eräässä tekstinsä kohdassa Austin antaa ymmärtää, että hänelle myös esimerkiksi hiljaa nurkassa istuminen voisi olla teko, jolloin oltaisiin jo varsin lähellä keskustelunanalyyttista ymmärrystä vuorovaikutuksen multimodaalisuudesta[27].

Vuorovaikutustapahtuman keskustelunanalyyttinen tutkimus ei ensisijaisesti kohdistu kysymykseen siitä, millainen toiminta on tapaperustaista ja millainen ei, vaan siinä tutkitaan sitä, millainen toiminta johtaa osallistujien selontekovelvollisuuteen. Jos esimerkiksi satutan vuorovaikutuskumppaniani kaatamalla pöydän hänen päälleen, tekoa ei todennäköisesti voi pitää tapaperustaisena, mutta silti olen vastuussa teostani ja sen mahdollisista seurauksista.

Mitä Austin voisi opettaa keskustelunanalyytikoille?

Keskustelunanalyysia tekevät tutkijat ovat viime vuosina pyrkineet rakentamaan siltoja keskustelunanalyysin perinteisen tutkimuskohteen ja sen lähitieteiden tutkimuskohteiden välille. Vuorovaikutuksen sekventiaalisen rakentumisen ohella keskustelunanalyytikot ovat alkaneet kiinnittää huomiota myös asioihin, jotka niin sanotusti sijaitsevat puhetekoteorian reviirillä. Niinpä Austinin ajatusten kertaaminen voisi olla keskustelunanalyytikoille monin tavoin hyödyllistä.

Keskustelunanalyysin piirissä on viime vuosina lähestytty puhetekoteoriaa niin sanotussa ”toimintojen muotoilemista ja tunnistamista” (*action formation and ascription*) käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa. Tällöin kiinnostus kohdistuu siihen, kuinka vuorovaikutuksen osallistujat muotoilevat puheensa siten, että se tulee tunnistetuksi esimerkiksi kutsuksi, pyynnöksi, tarjoukseksi, kannanotoksi, ehdotukseksi, kritiikiksi, valitukseksi, kiusoitteluksi tai päivittelyksi[28]. Tässä yhteydessä Austinin lähestymistavasta poiketaan oikeastaan vain siinä, että tutkimus pohjautuu aitoihin, luonnollisiin video- tai äänitallennettuihin vuorovaikutustilanteisiin, ja siinä, että lausuman sekventiaalisen kontekstin tarkastelu on oleellinen osa analyysia. Tällaisen tutkimuksen ongelmiin kuitenkin kuuluu epäsuora oletus siitä, että vuorovaikutus olisi kaikkialla maailmassa organisoitunut suurin piirtein englannin kielen metalingvististen toimintakategorioiden mukaisesti. Siinä missä puhetekoteorian piirissä on Austinin jälkeen pyritty muovaamaan puhetekojen kategorioita yleismaailmallisempaan suuntaan[29], keskustelunanalyysi on tämän haasteen edessä vielä melko lailla lapsenkengissä[30].

Kuten edellä on todettu, Austinin puhetekoteoriassa ja keskustelunanalyysissa kontekstista puhutaan eri tavoin, edellisen kiinnittäessä huomiota vuorovaikutuksen ulkopuolella vallitseviin sosiaalisiin rakenteisiin ja jälkimmäisen tarkastellessa vuorovaikutuksessa muodostuvia sekventiaalisia rakenteita. Viime vuosina keskustelunanalyysin piirissä on kuitenkin alettu myös pohtia sitä, kuinka vuorovaikutuksen osallistujat käyttävät vallitsevia sosiaalisia rakenteita hyväkseen muotoillessaan toimintaansa toisilleen tunnistettavaksi[31]. Austinin teoriassa tähän ilmiöön liittyvät lausumien olosuhteet – se, että puhujalla on kyseisessä tilanteessa oikeus, velvollisuus tai valta sanoa sanottavansa. Austinin näkemykset siitä, kuinka ”arvioimisen”, ”toteamisen” ja ”julistamisen” välillä on saumaton jatkumo[32], koskettavat kiinteästi keskustelunanalyyttisia keskusteluja episteemisyyden ja deonttisuuden välisestä rajankäynnistä[33]. Kuten Austin totesi: ”Kokonainen puheteko kokonaisessa puhetilanteessa on ainoa varsinainen ilmiö, jonka selventämisestä me loppujen lopuksi olemme kiinnostuneita”[34]. Tämän asian selvittäminen on keskeistä myös keskustelunanalyysissa, jossa Austinin käsitteet voisivat mahdollisesti edistää tasapainoisen kuvan luomista kontekstin ja vuorovaikutuksen välisestä kaksisuuntaisesta suhteesta.

Keskustelunanalyysissa on viime aikoina pohdittu myös sitä, millainen paikka mielensisäisillä prosesseilla saisi ja tulisi olla keskustelunanalyyttisessa tutkimuksessa. Perinteisesti keskustelunanalyysissa on vältetty tietämisen, tuntemisen ja tarkkaavaisuuden kaltaisten prosessien käsittelemistä ja sen sijaan keskitytty erittelemään sitä, mikä tehdään julkiseksi osallistujien ulkoisessa käyttäytymisessä. Vuorovaikutuksen kognitiivinen perusta on kuitenkin oma kiinnostava tutkimusaiheensa, ja keskustelunanalyysin informoima ymmärrys vuorovaikutuksen jäsentyneisyydestä tarjoaa aiheen käsittelylle hedelmällisen maaperän. On nimittäin perusteltua ajatella, että ihmisen kognitiiviset kyvyt ovat muovautuneet vastaamaan nimenomaan sosiaalisen vuorovaikutuksen tarpeita[35]. Ihmisten kognitiivisten kykyjen ja vuorovaikutuksen käytäntöjen välisen suhteen pohtimiseen Austinin ajatus puhujien toiminnan tavoitteellisuudesta soveltuu hyvin. Austinin lähestymistapa tarjoaa myös eväitä käsitteellistää vuorovaikutuksessa tapahtuvia erityyppisiä kompasteluja, mikä voi olla tarpeen esimerkiksi erilaisten kliinisten ryhmien vuorovaikutusta koskevissa keskusteluanalyyttisissa tutkimuksissa[36].

Viitteet

1 Sacks 1992.
2 Grice 1975.
3 Searle 1969, 48.
4 Hakulinen 1997, 15.
5 Stoll 1996, 473.
6 Levinson 2013.
7 Austin 2016, 16.
8 Ks. esim. Hopper 1990; Beach 2001; Stevanovic 2013.
9 Sacks 1992; Heritage 1996.
10 Sacks ym. 1974, 728–729.
11 Heritage 1996, 256.
12 Austin 2016, 98.
13 Ks. esim. Schegloff 1996.
14 Esim. Schegloff ym. 1977.
15 Koskensilta 2016, 158.
16 Austin 1957; suomennos Koskensilta 2016, 159.
17 Austin 2016, 67.
18 Sama, 133.
19 Heritage 1990/1991; Drew 1995; Hopper 2005.
20 Sidnell & Enfield 2014.
21 Heritage 1996, 236.
22 Ks. esim. Stevanovic & Monzoni 2016.
23 Austin 2016, 72–74.
24 Sama, 108.
25 Sama.
26 Hakulinen 1989, 46–47.
27 Austin 2016, 83–84.
28 Levinson 2013.
29 Ks. esim. Wierzbicka 2003; Searle 2010.
30 Ks. kuitenkin Sidnell & Enfield 2012; Kendrick & Drew 2016.
31 Heritage 2013; Stevanovic & Peräkylä 2014.
32 Austin 2016, 126.
33 Ks. esim. Stevanovic 2013; Lindström & Weatherall 2014.
34 Austin 2016, 132.
35 Levinson 2006.
36 Ks. esim. *Haavoittuva keskustelu* 2012.

Kirjallisuus

Austin, John L., *Näin tehdään sanoilla* (How to Do Things with Words, 1962). Suom. Risto Koskensilta. niin & näin, Tampere 2016.

Austin, John L., A Plea for Excuses. *Proceedings of the Aristotelian Society*. Vol. 57, 1956–1957, 1–30.

Beach, Wayne, Stability and Ambiguity. Managing Uncertain Moments When Updating News about Mom's Cancer. *Text*. Vol. 21, No. 1–2, 2001, 221–250.

Drew, Paul, Interaction Sequences and Anticipatory Interactive Planning. Teoksessa *Social Intelligence and Interaction*. Toim. Esther Goody. Cambridge University Press, Cambridge 1995, 111–138.

Grice, H. Paul, Logic and Conversation. Teoksessa *Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts*. Toim. Peter Cole & Jerry Morgan. Academic Press, New York 1975, 41–58.

Haavoittuva keskustelu. Toim. Leealaura Leskelä & Camilla Lindholm. Opike, Helsinki 2012.

Hakulinen, Auli, Keskustelun luonnehtimisesta konteksti- ja funktionaalisten tekijöiden nojalla. Teoksessa *Suomalaisen keskustelun keinoja I. Kieli 4*. Toim. Auli Hakulinen. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki 1989, 41–72.

Hakulinen, Auli, Johdanto. Teoksessa *Keskustelunanalyysin perusteet*. Toim. Liisa Tainio. Vastapaino, Tampere 1997, 13–17.

Heritage, John, Intention, Meaning and Strategy. Observations on Constraints from Conversation Analysis. *Research on Language and Social Interaction.* Vol. 24, 1990/1991, 311–332.

Heritage, John, *Harold Garfinkel ja etnometodologia* (Harold Garfinkel and Ethnomethodology, 1984). Suom. Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen & Soile Veijola. Gaudeamus, Jyväskylä 1996.

Heritage, John, Action Formation and Its Epistemic (and Other) Backgrounds. *Discourse Studies* Vol. 15, No. 5, 2013, 551–578.

Hopper, Robert, Sequential Ambiguity in Telephone Openings: "What Are You Doin'". *Communication Monographs.* Vol. 56, No. 3, 1990, 240–252.

Hopper, Robert, A Cognitive Agnostic in Conversation Analysis. When Do Strategies Affect Spoken Interaction? Teoksessa *Conversation and Cognition*. Toim. Hedwig te Molder & Jonathan Potter. Cambridge University Press, Cambridge 2005, 134–158.

Kendrick, Kobin & Drew, Paul, Recruitment. Offers, Requests, and the Organization of Assistance in Interaction. *Research on Language and Social Interaction*. Vol. 49, No. 1, 2016, 1–19.

Koskensilta, Risto, Suomentajan jälkisanat. Teoksessa Austin, John L., *Näin tehdään sanoilla* (How to Do Things with Words, 1962). Suom. Risto Koskensilta. niin & näin, Tampere 2016, 151–164.

Levinson, Stephen, On the Human "Interaction Engine". Teoksessa *Roots of Human Sociality*. Toim. Nick Enfield & Stephen Levinson. Berg, Oxford 2006, 39–69.

Levinson, Stephen, Action Formation and Ascription. Teoksessa *Handbook of Conversation Analysis*. Toim. Jack Sidnell & Tanya Stivers. Wiley-Blackwell, Boston 2013, 103–130.

Lindström, Anna & Weatherall, Ann, Orientations to Epistemics and Deontics in Treatment Discussions. *Journal of Pragmatics.* Vol. 78, 2015, 39–53.

Sacks, Harvey, *Lectures on Conversation*. Toim. Gail Jefferson. Blackwell, Cambridge 1992.

Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel & Jefferson, Gail, A Simplest Systematics for the Organization of Turn Taking for Conversation. *Language*. Vol. 50, No. 4, 1974, 696–735.

Schegloff, Emanuel, Confirming Allusions. Toward an Empirical Account of Action. *American Journal of Sociology*. Vol. 102, No. 1, 1996, 161–216.

Schegloff, Emanuel, Jefferson, Gail & Sacks, Harvey, The Preference for Self-Correction in the Organization of Repair in Conversation. *Language*. Vol. 53, No. 2, 1977, 361–382.

Searle, John, *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press, Cambridge 1969.

Searle, John, *Making the Social World. The Structure of Human Civilization*. Oxford University Press, New York 2010.

Sidnell, Jack & Enfield, Nick, Language Diversity and Social Action. A Third Locus of Linguistic Relativity. *Current Anthropology*. Vol. 53, No. 3, 2012, 302–333.

Sidnell, Jack & Enfield, Nick, The Ontology of Action, in Interaction. Teoksessa *The Cambridge Handbook of Linguistic Anthropology*. Toim. Nick Enfield, Paul Kockelman & Jack Sidnell. Cambridge University Press, Cambridge 2014, 423–446.

Stevanovic, Melisa & Peräkylä, Anssi, Three Orders in the Organization of Human Action. On the Interface between Knowledge, Power, and Emotion in Interaction and Social Relations. *Language in Society*. Vol. 43, No. 2, 2014, 185–207.

Stevanovic, Melisa & Monzoni, Chiara, On the Hierarchy of Interactional Resources. Embodied and Verbal Behavior in the Management of Joint Activities with Material Objects. *Journal of Pragmatics*. Vol. 103, 2016, 15–32.

Stevanovic, Melisa, Constructing a Proposal as a Thought. A Way to Manage Problems in the Initiation of Joint Decision-Making in Finnish Workplace Interaction. *Pragmatics*. Vol. 23, No. 3, 2013, 519–544.

Stoll, Pamela, Speech Acts and Conversation. The Interactional Development of Speech Act Theory. *Pragmalinguistica*. Vol. 3–4, 1996, 465–475.

Wierzbicka, Anna, *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Mouton de Gruyter, Berlin 2003.